

ЏОН НЕЗБИТ УНИВЕРЗИТЕТУ БЕОГРАД
ФАКУЛТЕТУ ЗА МЕНАЏМЕНТ
ЗАЈЕЧАР

ЗА МЕНАЏМЕНТ

Број 612.003-672

Датум 30.05.2016

Париски
ЗАЈЕЧАР

ЗАВРШНИ РАД НА СТУДИЈАМА ТРЕЋЕГ СТЕПЕНА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

(навести: ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА, МАГИСТАРСКИ РАД ИЛИ УМЕТНИЧКИ ПРОЈЕКАТ)

На основу одлуке Сената Универзитета од 27.05.2016. , пошто смо проучили урађену докторску дисертацију под називом:

Улога стратегије комуникације у промоцији обновљивих извора енергије

кандидата: дипломирани инжењер за менаџмент – мастер, подносимо следећи:
(звање, име и презиме кандидата)

РЕФЕРАТ

1. Основни подаци о кандидату, докторској дисертацији/магистарском раду/уметничком пројекту

(Елементарни подаци о кандидату, наслову рада, обиму и библиографским подацима)

Анђелија Радоњић рођена је 21.06.1981. године у Лесковцу, где је завршила основну школу и гимназију. Године 2005. дипломирала на Факултету за менаџмент у Зајечару, смер Финансијски, банкарски и берзански менаџмент, и стекла звање дипломирани економиста, као студент генерације, за шта је била награђена.

Године 2008. завршила је мастер студије на Техничком факултету у Бору, смер индустријски менаџмент са просечном оценом 10, и стекла звање дипломирани инжењер за менаџмент – мастер, одбравивши тему мастер рада под називом „Примена маркетинг концепта у центрима за обуку возача“. Докторске студије Менаџмент природних ресурса, уписује на Факултету за менаџмент у Зајечару, 2010. год. и положила све испите предвиђене планом и програмом, са просечноом оценом 10.

Од 2009. год. ради као сарадник у настави на Високој школи за менаџмент и бизнис у Зајечару, од 2013. као асистент на Факултету за менаџмент у Зајечару, за ужу научну област Менаџмент, а од 2014. као асистент на Факултету за менаџмент у Зајечару, за ужу научну област Маркетинг.

Аутор је и коаутор више научних радова објављених у научним часописима категоризације М 51, као и научних радова објављених у домаћим и страним зборницима:

Радови објављени у часописима референцираним у WoS:

Plavsic Andjelija Mihajlovic Dragan, Ilic Silvana, "Managing the Economic Development and Eco-Manangement". In: (Proceedings Paper) 11th International multidisciplinary scientific geoconference,(SGEM 2011), VOL III, (2011), vol. br., str. 1113-1120

Радови објављени у часописима међународног значаја:

Paunkovic Jane, **Plavsic Andjelija**, Paunovic Milica, Strategy for sustainable development in education“, In: *Sibiu Alma Mater University Journals*, Series C., Social Sciences, With International Participation, Challenges for Science and Research in the Crisis Era, 29th - 31st of March, 2012., Sibiu, Volume 5, no. 1/2012, pg. 10 – 20, ISSN 2065 -2356

Радови објављени у научним часописима националног значаја М51

Анђелија Плавшић, М. Пауновић, Г. Станковић, Стратешко планирање као фактор управљања обновљивим изворима енергије Тимочке Крајине, XXX Међународно саветовање, Енергетика 2014. год., Златибор, 25.03.-28.03.2014., Савез енергетичара, Енергија, економија, екологија, Лист савеза енергетичара, Број 3-4, година XVI, Март 2014. УДК 620.9, ИССН 0354-8651, стр. 14-20, УДК: 620.9: 662.754 (497.11)

Анђелија Радоњић, Милица Пауновић, Игор Трандафиловић: Улога маркетинг менаџмента у енергетском сектору, XXXI Међународно саветовање, Енергетика 2015. год., Златибор, 24.03.-27.03.2015., Савез енергетичара, Енергија, економија, екологија, Лист савеза енергетичара, број 3-4 XVII, март 2015, УДК 620.9, ИССН 0354-8651, стр.14-20, УДК:621.317.38:65.012.3

Анђелија Радоњић, Милица Пауновић, Игор Трандафиловић: Улога стратегије комуникације на јачање свести о неопходности већег коришћења обновљивих извора енергије, XXXII Међународно саветовање, Енергетика 2016. год., Златибор, 22.03.-25.03.2016., Савез енергетичара, Енергија, економија, екологија, Лист савеза енергетичара, број 1-2, XVIII, март 2016, УДК 620.9, ИССН 0354-8651, стр.281-287-300, УДК: 620.9.004

Милица Пауновић, **Анђелија Радоњић**, Улога и вештине енергетског менаџера, XXXII Међународно саветовање, Енергетика 2016. год., Златибор, 22.03.-25.03.2016., Савез енергетичара, Енергија, економија, екологија, Лист савеза енергетичара, број 1-2, XVIII, март 2016, УДК 620.9, ИССН 0354-8651, стр.295-301, УДК:620.9:95.012.3

Александра Павловић, Игор Трандафиловић, **Анђелија Радоњић**: Зелени маркетинг-испитивање ставова потрошача о одрживом управљању биоотпадом у циљу заштите животне средине; *Ekologica* 2016.година, број 12.

Докторска дисертација под називом „Улога стратегије комуникације у промоцији обновљивих извора енергије“, кандидата Анђелије Радоњић, је структурирана у шест поглавља и садржи укупно 205 страна, укључујући и прилоге, односно 177 страна без прилога, такође, докторска дисертација садржи 31 слику, 187 табела, 13 графика и 6 формула.

Предметна докторска дисертација је у целости урађена према стандардима за израду завршних радова на студијама трећег степена Џон Незбит универзитета и Факултета за менаџмент у Зајечару.

2. Предмет и циљ докторске дисертације/магистарског рада/уметничког пројекта

(Показати да је реч о оригиналној идеји, значајној за развој научне или уметничке области)

Предмет истраживања у овој докторској дисертацији је испитивање утицаја стратегије комуникације, као дела маркетинг стратегије, њених канала и алата, на ширење и јачање јавне свести о неопходности већег коришћења обновљивих извора енергије у Републици Србији. Посебан сегмент предмета истраживања у докторској дисертацији представља анализа стања, утврђивање постигнутог нивоа у области промовисања коришћења обновљивих извора енергије и истраживање могућности примене, како теоријских тако и практичних знања, из области стратегијског менаџмента и маркетинга у функцији промоције обновљивих извора енергије.

Резултати истраживања, спроведени у земљама које су постигле значајан ниво коришћења обновљивих извора енергије, показују да је већа искоришћеност обновљивих извора енергије, између осталог, последица високо развијене еколошке свести становништва, која је са друге стране резултат адекватних комуникационих активности између владиних и невладиних организација, медија и цивилног друштва.

Активности локалних самоуправа у Републици Србији, на подизању нивоа свести о значају коришћења обновљивих извора енергије су повремене, несинхронизоване или готово да и не постоје. Комуникацијске активности и развијање свест, и у овој области, се углавном јављају код невладиних организација и организација цивилног друштва, али су оне кратког века, односно везане су за трајање донације, након чега престају активности.

Временски, предмет истраживања обухвата период од 2005. до 2015. године, из разлога што, у ранијем периоду развоја локалне заједнице у Зајечару и Источној Србији у целини, друштвене свести о значају коришћења обновљивих извора енергије, практично да није ни било. У последњих десет година ова тема добија све више на значају.

Просторно, предмет истраживања у докторској дисертацији обухвата територију града Зајечара. Испитаници у истраживању су старосне доби од 20-65 година, док је број испитаника 517, и то 341 испитаник из самог грађанства, 141 из привредних субјеката и 35 из невладиних организација. Истраживање је спроведено путем анкетних упитника у периоду од новембра 2015. до марта 2016. године.

Дисциплинарно, предмет истраживања докторске дисертације припада научном пољу друштвено хуманистичких наука, делом и техничко-технолошких наука, тежишно научној области менаџмента, ужој научној области стратегијског менаџмента и научним дисциплинама маркетинга и стратешког управљања природним ресурсима.

Из напред наведеног произилазе следећи циљеви докторске дисертације:

Научни циљеви истраживања:

- *дескрипција, класификација и типологизација* стратегија комуникација у промоцији обновљивих извора енергије;
- *научно откриће* најефикаснијег модела комуникационе стратегије, који ће омогућити већу и квалитетнију сарадњу локалне самоуправе, надлежних институција, медија и друштва као целине, усмерену на брже развијање јавне свести на локалном нивоу циљу промоције коришћења обновљивих извора

енергије;

- на основу научних достигнућа у свету, у овој области и перцепције грађана града Зајечара, посебан ниво научног циља представља *научно објашњење* елемената модела комуникационе стратегије и примене комуникационог модела за промоцију већег коришћења обновљивих извора енергије у Источној Србији, са тежиштем на граду Зајечару.

Друштвени циљ:

- примена предложеног комуникационог модела треба да омогући подизање свести о значају коришћења обновљивих извора енергије и постизања енергетске ефикасности;
- стварање научне основе за доношење оперативне стратегије комуникације у функцији снажније промоције коришћења обновљивих извора енергије у региону Источне Србије, која ће омогућити стварање доброг локалног привредног амбијента за даљи развој града Зајечара и Источне Србије у целини.

2. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

(Објаснити да ли су хипотезе научно потврђене или оборене)

Кандидат Анђелија Радоњић је у докторској дисертацији потврдила све постављене хипотезе са почетка истраживања.

Докторска дисертација се базира на следећим хипотезама:

Генерална хипотеза:

„Уколико се пронађе адекватан, на научним достигнућима заснован, комуникациони модел за промоцију коришћења обновљивих извора енергије, утолико ће свест о значају коришћења ових извора енергије брже расти“.

Помоћне хипотезе:

„Што се пре развије свест код грађана о значају коришћења обновљивих извора енергије, то ће се брже реализовати мере предвиђене Стратегијом развоја обновљивих енергетских ресурса“.

„Што је боља комуникација између локалне самоуправе и становништва, то ће јавност лакше схватити неопходност коришћења обновљивих извора енергије“.

„Уколико у медијима буде била већа заступљеност информација о корисности употребе обновљивих извора енергије, утолико ће и еколошка свест о њиховој употреби бити већа“.

На процес развијања еколошке свести и сазнајног процеса, у правцу схватања неопходности већег коришћења обновљивих извора енергије, а самим тим, и унапређења животне средине, утиче велики број фактора и детерминанти, као што је и у дисертацији и објашњено. Од мноштва варијабли, прва и друга помоћна хипотеза постављене су сетом детерминанти које треба да одреде сазнања, приступе и ставове, као и остале кључне улоге

које ће омогућити јавности више сазнања о обновљивим изворима енергије, енергетској ефикасности, али и унапређењу заштите животне средине, као општег циља.

Ради доказивања, поменуте хипотезе, подељене су у две интересне групе, са истим сетом детрминанти, које треба да развију еколошку свест о значају коришћења обновљивих извора енергије. Прва интересна варијабла су они који знају, односно имају информације о обновљивим изворима енергије. Изабране детрминанте су: демографско - економске (старосна доб и струка), став према околини, улога енергетских агенција, улога државе, улога локалне самоуправе, локални медији и национални медији.

Друга интересна варијабла је енергетска ефикасност, односно економски критеријуми за коришћење обновљивих извора енергије. Изабране детерминанте су: старосна доб, струка, медији, предности коришћења енергетске ефикасности, начини спровођења енергетске ефикасности и програми енергетске ефикасности.

Први део анализе је спроведен да би се оценио утицај више фактора из анкете који би определили развој ка обновљивим изворима енергије. Цео модел са свим предикторима је за анализу статистички значајан (што је и приказано у дисертацији). Анализа у целини објашњава 36% варијансе сазнања о појави на основу предиктора. Две варијабле дале су статистички допринос моделу: а то су струка и став према животној средини.

Други део анализе је спроведен да би се оценио утицај више фактора из анкете који би предупредили енергетску ефикасност. Цео модел са свим предикторима је за анализу статистички значајан. Анализа добро детерминише оне који су одговорили потврдно о појави. Анализа у целини објашњава 34% варијансе сазнања о појави на основу предиктора. Четири предиктора су дала статистички значајан допринос моделу: а то су старост, образовање, медији и програми. Добијени фактори овог истраживања, који имају значајну статистичку вредност, су слични са досадашњим резултатима истраживања (Bridle Richard, Collings Jonathan, Cottrell Jacqueline: 2013, Study commissioned by IEA-RETD) у којима се наводи да је свест о значају коришћења обновљивих извора енергије у корелацији са једним или више следећих фактора: социо-демографски фактори, психолошки фактори, политичка уверења, институционални фактори, ставови о животној средини) са једне стране, али и проширују број фактора који утичу на развијање свести о значају коришћења обновљивих извора енергије и постизања енергетске ефикасности.

На основу добијених резулата логистичке регресије, доказане су прва и друга помоћна хипотеза, које гласе:

„Што се пре развије свест код грађана о значају коришћења обновљивих извора енергије, то ће се брже реализовати мере предвиђене Стратегијом развоја обновљивих енергетских ресурса“.

„Што је боља комуникација између локалне самоуправе и становништва, то ће јавност лакше схватити неопходност коришћења обновљивих извора енергије.“

Као што је у истраживању и приказано, водећу улогу за обезбеђење сазнајног процеса, у промоцији обновљивих извора енергије, имају држава и локална самоуправа. Након тога, одмах следе медији. Очекивања грађана су таква, да од надлежних државних и локалних власти, али од медија, очекују већу ангажовање усмерено ка промовисању обновљивих извора енергије. Медији су, поред поменутих нивоа власти, следећи покретач развијања

свести. Улога медија има за циљ јачање еколошке свести перманентном едукацијом, која подразумева сталну присутност емисија информативног карактера, уважавајући притим правило да различите циљне групе захтевају различите приступе и канале комуникације. Иако је, сасвим јасно, да медији имау велику улогу, закључак је, да ипак та улога није још увек на задовољавајућем нивоу, и да постоји много простора за знатно офанзивнију улогу медија.

На основу добијених резултата потврђена је и трећа помоћна хипотеза која гласи:

„Уколико у медијима буде била већа заступљеност информација о корисности употребе обновљивих извора енергије, утолико ће и еколошка свест о њиховој употреби бити већа“.

Доказивањем посебних хипотеза, доказана је и главна хипотеза која гласи:

„Уколико се пронађе адекватан, на научним достигнућима заснован, комуникациони модел за промоцију коришћења обновљивих извора енергије, утолико ће свест о значају коришћења ових извора енергије брже расти.“

4. Кратак опис садржаја

Докторска дисертација се, поред обавезних елемената, односно, апстракта на српском језику, апстракта на енглеском језику, садржаја рада, литературног прегледа и прилога састоји из шест поглавља.

У првом делу приказан је методолошко-хипотетички оквир истраживања: проблем истраживања, предмет и циљеви истраживања, генерална и посебне хипотезе, методе истраживања, очекивани резултати и научни допринос докторске дисертације.

У другом делу приказана су теоријска дефинисања обновљивих извора енергије, врсте обновљивих извора енергије, приказ обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности у свету, стање и потенцијали обновљивих извора у Србији.

Трећи део обрађује појам и настанак еколошке свести као универзалне европске вредности, развијеност еколошке свести у свету, улогу еколошке свести у унапређењу промоције обновљивих извора енергије, примере подизања свести у свету и улогу медија у процесу подизања свести и промоције обновљивих извора енергије.

Четврта целина обухвата појмовно улогу стратегије комуникације у промоцији обновљивих извора енергије, најпре кроз теоријско дефинисање појмова стратегија и комуникација, а затим кроз моделе и истраживања спроведених како у свету, региону, тако и у Републици Србији, са посебним акцентом на улогу локалних самоуправа у промоцији обновљивих извора енергије. Други део овог поглавља обухвата локално енергетско планирање и значај увођења енергетског менаџмента на путу ка одрживој енергији, као и приказ Мапе пута и Споразума градоначелника, као водећих докумената и смерница у области енергетских ресурса.

Шеста целина даје приказ података са терена, прикупљених помоћу анкетних упитника како би се испитало колико су грађани информисани о значају коришћења обновљивих извора енергије, колико је развијена свест о коришћењу истих, колику улогу у процесу неформалне едукације имају канали комуникације и медији како би се утврдио значај примене алата стратегијског маркетинга у циљу промоције обновљивих извора енергије.

Ради добијања што потпунијих информација од стране различитих актера, анкета је обухватила 517 испитаника подењених у три групе: грађанство, привредни субјети и невладине организације.

Поред анкетног упитника, спроведено је и пред истраживање које је обухватило локалну самоуправу, како би се утврдило да ли и у којој мери локална самоуправа ради на промовисању обновљивих извори енергије, и да ли постоји енергетски манџмент на локалном нивоу. Поред локалне самоуправе, а у циљу утврђивања да ли и у којој мери локални медији информишу грађанство у погледу обновљивих извора енергије и раде на развијању свести о значају њиховог коришћења, прикупљене су информације, од стране истих, које се односе на заступљеност ових тема у односу на укупан емисијски садржај.

Затим следи анализа и оцена резултата истраживања. У поглављу је извршен детаљан приказ постигнутих резултата истраживања уз пратећу и потврда постављених хипотеза.

Након тога следи закључак, правци будућих истраживања, коришћена литература, као и прилози.

5. Остварени резултати и научни допринос

(Конкретно навести допринос научној, стручној или уметничкој области)

Докторска дисертација Анђелије Радоњић усмерена је ка систематском проширењу теоријских и практичних сазнања о дефинисању и одређивању детерминанти које треба да одреде сазнања, приступе и ставове, као и остале кључне улоге које ће омогућити јавности више сазнања о обновљивим изворима енергије, енергетској ефикасности, али и унапређењу заштите животне средине, као општег циља и формирању комуникационог модела.

На основу обраде предметне докторске дисертације и спроведеног истраживања, добијени су следећи најважнији научни резултати

- дефинисању и формирању основе за успостављање комуникационог модела за промоцију коришћења обновљивих извора енергије.
- открићу варијабли комуникационог модела које ће бити примењене за промоцију коришћења обновљивих извора енергије, што представља допринос у проширењу и продубљењу научних сазнања у области стратегијског менаџмента и маркетинга.
- развоју и осмишљавању локалних планова за развијање свести усмерених на промоцију обновљивих извора енергије;
- већој неформалној едукацији, бољој информисаности и активнијој улози, и појединача и шире јавности, у промоцији обновљивих извора енергије;
- истицању новог значаја стратешко-маркетиншког приступа, кроз идентификацију и могућност примене стратегије комуникације, у области менаџмента природних ресурса и одрживог развоја.

Друштвени допринос докторске дисертације огледа се у:

- примени комуникационог модела за промоцију обновљивих извора енергије, на основу чега је могуће боље позиционирање локалне самоуправе;
- имплементацији комуникационог модела за промоцију обновљивих извора енергије, што ће проузроковати повећање енергетске ефикасности и енергетске безбедности;
- бољем позиционирању и повећању енергетске ефикасности и безбедности, чиме ће се утицати на смањење трошкова локалних самоуправа.

6. Закључак

Извести да је докторска дисертација/магистарски рад уметнички пројекат урађена у свему према одобреној пријави, да је оригинално и самостално научно или уметничко дело и да су се стекли услови за његову јавну одбрану.

Докторска дисертација кандидата Анђелије Радоњић, дипл. инжењер за менаџмент - мастер је урађена према одобреној пријави и представља оригинално и самостално научно дело.

Комисија констатује да је докторска дисертација у свему урађена према сугестијама Комисије за контролу квалитета докторских дисертација Сената Универзитета Цон Незбит, које су се односиле на пријаву докторске дисертације и извештаја о оцени подобности кандидата и теме докторске дисертације.

На основу прегледане докторске дисертације, претходно сагледаног, Комисија оцењује да је кандидат Анђелија Радоњић усменно урадила своју докторску дисертацију под називом „Улога стратегије комуникације у промоцији обновљивих извора енергије“, из које су проистекли значајни, претходно наведени научни, стручни и друштвени доприноси.

Комисија позитивно оцењује урађену докторску дисертацију кандидата Анђелије Радоњић, дипл. инжењер за менаџмент - мастер и предлаже Наставно-научном већу Факултета за менаџмент у Зајечару да прихвати позитивну оцену ове докторске дисертације и тиме омогући кандидату да јавно брани рад.

Место и датум:

Зајечар, 30.05.2016

Чланови Комисије за оцену подобности кандидата и теме докторске дисертације/магистарског рада/уметничког пројекта

Проф. др Драган Михајловић
Редовни професор, Факултет за менаџмент Зајечар

Проф. др Горан Миловановић
Редовни професор, Економски факултет Ниш

Проф. др Игор Трандафиловић
Ванредни професор, Факултет за менаџмент Зајечар